

Hoe Johan Willem Ripperda geen koning van Corsica werd

De avonturen van een ijdele Groninger

ontgoocheld zijn in de resultaten van de
of dat het feit alleen al dat met vernieuwde
lagen die alle christenen tot de eenheid moet
is ontgoochelingen. Nu we het en
naderen zijn de christenen er zich
eende ma
orden dat hun onderlinge verdeeldh
van Christus in het cenakel: 'Vader
zoals gij, Vader, het zijt in Mij en Ik
dat Gij Mij zonden hebt.'
confessies
brak kunnen en
die n
door de zending
eweest, zowel van
heer inte
heb gezegd, als van
gemeenschappen.
n zich wenden met
dschap van
de missie
en zijn e
noesten wel vrag
stellen over hu
heid prec
i. En ind
enschapp
richt heeft, de ene
spreken uit zijn naam
verbonden aan de missie-activi

Hij trekt zichzelf op uit de Groninger klei. Niet gehinderd door enige nuchterheid beschouwt Johan Willem Ripperda (1680-1737) zichzelf als een persoonlijkheid die voorbestemd is te schitteren tussen de Groten der Aarde. Zijn ongebreidelde ambitie en mateloze ijdelheid bezorgen deze landjonker uit Oldehove een avontuurlijk bestaan, vol list en bedrog. Hij schopt het tot eerste minister aan het Spaanse hof en tot onderkoning van Marokko. Zijn belevenissen worden al tijdens zijn leven geromantiseerd. Ripperda is populair bij de paparazzi, ook in de achttiende eeuw dol op sensationele verhalen. De geschiedenis van Ripperda eindigt echter, in de goede traditie van de mythe, roemloos in de goot. Historicus Sijtze van der Veen schreef een boek over de wederwaardigheden van de Groninger Don Quijote: 'Johan Willem Ripperda- De man die geen koning werd van Corsica.'

◀◀ De beroemde schilder Herman Collenius maakte omstreeks 1710 een portret van Johan Willem Ripperda (1680-1737).

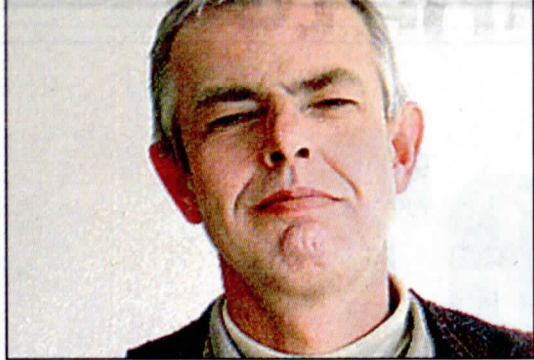
▲ De Groninger echtgenote van Ripperda, Alida van Schellingwou, geschilderd door Herman Collenius.

zijn dood beleeft Ripperda echter nog een laatste avontuur. Want hij is, zoals de titel van Van der Veen's boek al aangeeft, de man die geen koning werd van Corsica.

Als wapenhandelaar voor de Marokkaanse sultan gaat de Groninger in 1735 naar Tunis. Met een buidel vol geld moet hij een sloopslagding wapens uit Nederland opwachten. Een andere adellijke avonturier, Theo von Neuhoff, haalt Ripperda over zich aan te sluiten bij de Corsicaanse bevrijdingsbeweging. Ripperda besluit het geld én de wapens van de sultan te gebruiken om het schone eiland Corsica te bevrijden van de Genuese overheersers.

◀ Een bladzijde uit het document waarin de Spaanse koning Ripperda benoemt tot eerste minister

den, *Slechte Tijden* in de achttiende eeuw. Toch lijkt het er rond 1700 niet op dat Ripperda een leven vol avontuur in het vooruitzicht heeft.

Hij is in die tijd niet meer dan een verarmde landjonker in Groningen. Maar zijn ambitie drijft hem al snel in de armen van een rijke burgerdochter. Om met haar te kunnen trouwen, stapt hij van zijn katholieke geloof af en bekeert zich tot het protestantisme. Later blijkt dat de opportunist Ripperda net zo makkelijk van geloof wisselt als iemand anders van hemd.

Voorzien van het juiste geloof en van flink wat geld, stort hij zich in de Groninger politiek, waar hij het tot topjonker brengt. In die functie leent hij grote sommen geld van de provincie. In 1712 stoot hij door naar de landelijke politiek. Hij behartigt echter alleen zijn eigen belangen in de Staten-Generaal, zodat zijn Groninger achterban hem snel laat vallen. In 1715 verdwijnt hij naar Spanje om daar ambassadeur te worden, zijn vrouw in Groningen zonder pardon achterlatend in een financiële puinhoop.

Element

In Madrid is de ambitieuze Ripperda in zijn element. Hier kan hij schitteren temidden van de Groten der Aarde. Maar al snel blijkt dat hij niet geschikt is voor de functie van ambassadeur. Hij komt met de meest rare voorstellen, in Den Haag vraagt men zich vertwijfeld af of Ripperda gek geworden is. Niet verwonderlijk dus, gezien zijn diplomatieke onkunde, dat zijn aanstelling als ambassadeur slechts twee jaar duurt.

Na zijn ontslag besluit Ripperda, inmiddels omgedoopt tot *Riperdá*, in Spanje te blijven. „Hij veroverde Madrid met zijn innemende persoonlijkheid,” zegt Van der Veen, „Met veel charme werkte hij zich omhoog, heel berekend. Maar telkens als hij zijn doel bereikt had, kwam aan het licht dat hij niet de capaciteiten had om aan de top te blijven. Ripperda was een windbuil die af en toe omhooggeblazen werd.”

Om zijn carrière in Spanje levensvatbaar te maken, wordt de Groninger weer katholiek. De Spaanse koning beloont hem voor deze bekeering en benoemt hem tot directeur van de koninklijke lakenfabriek. Ripperda gebruikt de koninklijke lakens vooral als dekmantel voor

allerlei andere activiteiten die hem dichter bij het centrum van de macht moeten brengen.

Zijn grote kans op meer macht komt in 1722. De doortastende avonturier krijgt het geniale idee om de twee Spaanse prinsjes te laten trouwen met twee Oostenrijkse prinsesjes. De Spaanse Bourbons zouden zo, met een beetje geluk, het Habsburgse Huis kunnen overnemen. Ripperda neemt nu ook de rol van *James Bond* op zich en vertrekt als geheim agent naar Wenen om zijn plannetje waar te maken. Met diplomatiek kunst- en vliegwerk en veel geluk weet hij een verdrag af te sluiten, waarin het dubbelhuwelijk geregeld wordt. Eindelijk is Ripperda een ster, een beroemdheid. De Spaanse koning benoemt hem tot hertog, maar de Groninger wil meer.

„Het was pure chantage, er is geen ander woord voor. Maar hij kreeg het wel weer voor elkaar,” vertelt Van der Veen over de actie van Ripperda om eerste minister van Spanje te worden. De machtswellustige Groninger laat het Spaanse thuisfront weten dat de vriendschap tussen Oostenrijk en Spanje alleen bezegeld kan worden met zijn benoeming tot eerste minister. Zo gebeurt het dat een Groninger in 1725 de touwtjes in Spanje in handen krijgt, want de koning laat alles aan Ripperda over.

Bankroet

Het doel is bereikt, de val kan weer ingezet worden. Slechts een paar maanden na zijn benoeming heeft Ripperda Spanje op de rand van bankroet gebracht. Het volk dreigt in opstand te komen, Engeland en Frankrijk staan op het punt de oorlog te verklaren aan de zuidelijke staat. Kortom, er heerst chaos en Ripperda's pogingen om die chaos te bezweren, lopen uit op een nog grotere warboel. Op verdenking van wanbeleid wordt hij opgesloten in kasteel Segovia. Het ziet er naar uit dat Ripperda zijn hele leven in het gevang moet doorbrengen.

Maar zoals op alle cruciale momenten in het leven van de Groninger, biedt een vrouw uitkomst. Ripperda weet met de hulp van een dienstmeisje, bij wie hij later nog twee kinderen verwekt, te ontsnappen uit Segovia. Capriolen met touwsladders overleeft de inmiddels jichtige Groninger. Hij is weer vrij. Klaar om aan een nieuw hoofdstuk te beginnen.

Ripperda en zijn nieuwe liefde vluchten via Portugal naar Engeland. De kranten staan bol van de romantische ontsnapping, want sensatie scoorde ook toen al goed bij het publiek. De Groninger avonturier wordt de held van de Britse *high society*, maar het lukt hem niet zijn populariteit om te zetten in een hoge regeringspost. Hij keert in 1730 terug naar Den Haag, met een hele hofhouding in zijn kielzog, maar wordt daar niet bepaald met open armen ontvangen.

Opvallend is dat Ripperda tijdens zijn verblijf in Nederland niet één keer een bezoek aan Groningen brengt. Van der Veen: „Hij had zijn krediet daar wel verspeeld. De Groningers hebben Ripperda altijd gevolgd met een bepaalde dubbelzinnigheid. Aan de ene kant was hij één van hen, die beroemd was in de grote wereld. Dat vonden ze ontzettend spannend. Maar aan de andere kant verkneukelde heel Groningen zich als het weer eens fout ging met hem. De Groningers waren trots op hem, maar hadden ook veel leedvermaak.”

Gedesillusioneerd omdat het hem niet lukt een nieuwe politieke functie te bemachtigen, vertrekt Ripperda, met zijn hofhouding, naar Marokko. Want daar ligt een terrein braak voor een man van zijn kaliber. „Vanaf dat moment worden de verhalen rond Ripperda steeds krankzinniger,” lacht Van der Veen. „Hij zou zich bekeerd hebben tot de Islam, de post van ondersultan veroverd hebben en met veel pracht en praal begraven zijn in Tetuan. Op zijn grafsteen zou staan: Hier rust Ripperda, die zoveel heldendaden heeft begaan.”

Religies

Of heeft de Groninger een nieuwe godsdienst gesticht in Noord-Afrika, zoals een andere overlevering meldt? Niet eens zo'n ongeloofwaardig verhaal. Ripperda deed tijdens zijn uitgekookte *career-moves* veel ervaring op met de verschillende religies. Maar volgens Van der Veen klopt ook hier helemaal niets van: „Ik hou het erop dat zijn tijd in Marokko helemaal niet zo glorieus was. Hij handelde waarschijnlijk in wapens.”

Ripperda sterft, in 1737, roemloos in Marokko. Waar hij begraven wordt, is niet bekend. „Waarschijnlijk ergens in de Sahara.” Vlak voor

Von Neuhoff speelt in op de grenzeloze ijdelheid en ambitie van de Groninger en belooft hem dat hij koning van Corsica zal worden. Ripperda, verblind door dit voorstel, gelooft de zalvende praatjes van zijn collega-avonturier. Als Von Neuhoff met de wapens en het geld op het eiland aankomt, roept hij snel zichzelf uit tot koning. Ripperda is al van de troon gestoten voordat hij er op zit. En met deze teleurstelling eindigen de avonturen van Johan Willem Ripperda. Gebroken keert hij terug naar Marokko, waar hij op 57-jarige leeftijd overlijdt.

Sijtze van der Veen gaf zijn boek over Ripperda in 1995 al uit in eigen beheer. „Nou ja, boek. Het was toen meer een bundel gekopieerd papier.” De uitgevers van Regio-PROjekt, die zich bezighouden met de promotie van regionale gebieden, kregen lucht van de Ripperda-geschiedenis en verzorgden een professionele uitgave. Nu ligt er een kleurig, mooi geïllustreerd boek over de ijdeltuit uit Groningen in de winkels.

Doelstelling

Het boek met de avonturen van Ripperda past in de doelstelling van Regio-PROjekt: historische kennis, in dit geval over een markante figuur uit Groningen, vertalen naar een groot publiek. Regio-PROjekt denkt er ook over om de avonturen van Ripperda te verfilmen. Voor de meeste Groningers zijn de vermakelijke avonturen van Johan Willem Ripperda nieuw. In de twintigste eeuw raakte de avonturier uit de belangstelling en werd er weinig over hem gepubliceerd.

Van der Veen denkt echter niet dat veel Groningers zich zullen herkennen in hun illustere voorvader. „Ik noem Ripperda altijd een anti-Groninger. De karaktereigenschappen die hij bezat, zijn precies tegenovergesteld aan de karaktertrekken van de Groninger. Ripperda wist niet eens wat het woord 'nuchterheid' betekende. Hij was niet betrouwbaar, waaide met alle winden mee. Ik heb dan ook niet echt een emotionele band met hem gekregen tijdens het schrijven. Maar het blijft een fantastisch verhaal en daar gaat het om.”

Sijtze van der Veen: 'Johan Willem Ripperda - De man die geen koning werd van Corsica'. Regio-PROjekt Uitgevers & Organisatoren, Groningen. Prijs: fl.34,95.

De Friese historicus Van der Veen kwam op het spoor van Ripperda door een voetnoot in een negentiende-eeuws boekwerk. Van der Veen raakte geïnteresseerd in de ijdele Groninger en kwam tot de conclusie dat Ripperda inderdaad niet meer dan 'een voetnoot in de geschiedenis' is, maar dan wel één met een hoog amusementsgehalte: „Met dit boek heb ik geen serieuze geschiedenis willen schrijven. Het levensverhaal van Ripperda is prachtig en bizar, dat verhaal wilde ik weergeven. Maar de man is zo *gehyped* door zijn tijdgenoten dat het onmogelijk is om feiten en fictie van elkaar te scheiden.”

Door Simone Schouten

Voor zijn boek baseerde de historicus zich op een aantal biografieën die in de achttiende eeuw over de persoon Ripperda verschenen. „Uiterst onbetrouwbare biografieën. Ripperda was tijdens zijn leven al een mythe, door media en schrijvers in het leven geroepen en in stand gehouden. Op dezelfde manier heeft Lady Di in onze tijd mythische vormen aangenomen. Het enige wetenschappelijke aan mijn boek is het beeld dat ik schets van de tijd waarin Ripperda leefde.”

De geschiedenis van de avontuurlijke Groninger bevat alle ingrediënten voor een succesvolle soapserie. Amoureuze affaires, intriges, list, bedrog en een spectaculaire ontsnapping uit een Spaanse gevangenis. Voilà *Goede Tij-*

nister.

▼ **De geboortegrond van Ripperda bij Oldehove in Groningen. De Jensema-borg van de Ripperda's is verdwenen. Er staat nu een boerderij.**

Foto: Harry Tielman

◀ **De Engulborg bij Oldenhove, waar Ripperda met zijn vrouw zich na hun huwelijk vestigden.**

